

Manifesti työn lopusta

PASI PYÖRIÄ

Espoolainen mainonnan suunnittelija Ari Ojapelto on outo lintu. Normaalin päivätyönsä rinnalla Ojapelto on jaksanut väsymättä harjoittaa puoliakateemista yhteiskuntakritiikkiään jo pitkään. Vuonna 1989 Ojapelto julkaisi tärkeän keskustelupuheenvuoron otsikolla *Lisääkö automaatio kilpailukykyä vai työttömyyttä?* Tässä arvioitava *Ahneuden aika* on jatkoa mainitulle teokselle.

Näiden kirjojen välissä Ojapelto on julkaissut satoja mielipidekirjoituksia ja kolumneja, toiminut esitelmöitsijänä ja paneelikeskustelijana sekä antanut kymmeniä haastatteluja radiolle ja televisiolle. Ojapelto on siis harrastuksenaan toteuttanut varsin mittavaa yhteiskunnallista vaikuttamista, joka nykyisen yliopistolain myötä on vakiintumassa kolmanneksi akateemisen maailman perustehtäväksi tutkimuksen ja opetuksen rinnalle. Tätä saavutusta ei pidä vähätellä.

Ojapellon kirjojen perusteeksi on sama: automaation ja teknologian kehittyminen tuhoaa työpaikkoja, eikä sen enempää palveluista kuin asiantuntija-ammateistakaan ole työllisyyden pelastajaksi. Kun tähän yhdistyy pääoman taipumus kasautua ja poliitikkojen kyvyttömyys ajaa kansan etua, yhteiskunnallinen näköalattomuus vaihtuu toivottomuudeksi, kirjoittaja synkistelee.

Diagnoosi ei tietenkään olisi kokonainen ilman oireet taltuttavaa lääkitystä. Ratkaisuksi nykykapitalismin häikäilemättömyyteen Ojapelto esittää usei-

ta uudistuksia: ihmistyön verotusta tulisi keventää, pörssiosakkeilla ja valuutoilla keinottelua pitäisi suitsia nykyistä tiukemmalla sääntelyllä ja työtä pitäisi jakaa siirtymällä kuuden tunnin työpäivään. Ehdotukset ovat tuttuja talouspoliittisesta keskustelusta. Valitettavasti lukijan pitäisi olla yritysverotuksen, rahoitusteorian ja työmarkkinapolitiikan asiantuntija pystyäkseen kriittisesti arvioimaan kyseisten reformien realistisuutta.

Vaikka työllisyys on Ojapellon teoksen ydin, osansa sanan säilästä saavat lasten ja nuorten mielenterveysongelmat, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, sosiaaliturvan puutteet sekä poliitikkojen ja journalistien hampaattomuus – vain joitakin esimerkkejä mainitakseni. Nasevasta ja älykkäästäkin sanankäytöstä huolimatta lukija uupuu jo alkumatkasta kirjoittajan vyöryttäessä esiin toistan huolestuttavia yhteiskunnallisia vääryyksiä.

Seuraavat poiminnat kirjan lukujen alaotsikoista kuvaavat hyvin Ojapellon tyylä: työelämä pakottaa hylkäämään lapset, työelämä jyrää perhe-elämän, stressi lisää sairastavuutta ja alkoholismia, masennus invalidisoi, poliisi korvataan yksityisillä turvamiehillä jne. Väitteet ovat kieltämättä sattuvia, mutta varsinainen teksti ei lunasta raflaavan otsikoinnin lupausta hätkähdyttävästä asiaproosasta.

Varsinainen kritiikkini ei kohdistu Ojapellon manifestin sisältöön. Ojapellon esiin nostamien yhteiskunnallisten ongelmien tärkeyttä ei voi kiistää, mutta

Ari Ojapelto
Ahneuden aika
Kuinka pääoman
ahneus tekee teknologian
avulla ihmisen tarpeetto-
maksi?
Saarijärvi: VS-Kustannus,
2006
666 s.

niiden laajuudesta voi ja pitääkin keskustella. En kuitenkaan syytä Ojapeltoa siitä, että hän ei puntaroi siteeraamiensa lukeuttomien tutkimusten oikeellisuutta tai vertaile samankaltaisia tutkimuksia toisiinsa; tämä on tutkijoiden tehtävä.

Ahneuden ajan kompastuskivi on sen luettelomaisuus, semminkin kun teokselle on kertynyt pituutta runsaat 650 sivua. Lukijassa herää epäily, että kirjoittaja on koonnut yksien kansien väliin parhaimman osan mittavasta mielipidekirjoittelustaan. Tässä ei sinänsä ole mitään moitittavaa. Ojapelto osaa kirjoittaa vaikeista asioista jopa kahdehdittavan ymmärrettävästi ja ennen kaikkea kysyä tähdellisiä kysymyksiä, mutta 650-sivuinen mielipidekirjoitus on yksinkertaisesti liikaa!

Parempi ratkaisu olisi ollut keskittyä enintään muutamaan yhteiskuntamme kipupisteeseen ja kirjoittaa valitusta aiheesta napakka satasivuinen pamfletti tai sitten julkaista vuosien varrella useampia teoksia. Arvatenkin Ojapellon on ollut vaikeata löytää kustantajaa työnsä massiivisuuden takia. Ikävä kyllä *Ahneuden aika* ei toimi kirjana, vaikka Ojapellon kans-

sa samaa mieltä asiakysymyksistä olisikin.

Siitäkin huolimatta, että sympatiani ovat Ojapellon ja akateemisessa maailmassa Juha Siltalan kaltaisten yhteiskuntakriitikkojen puolella, en malta olla puutumatta seuraavaan sisällölliseen ongelmaan. Ojapellon kriitikin terävyys tuskin kärsisi yhtään, jos hän suostuisi ottamaan hieman tasapainoisemmin huomioon työelämän uhat ja mahdollisuudet. On kai työelämän ja yhteiskunnan kehityksessä jo-

tain hyvääkin tapahtunut, herä Ojapelto?

Kun olen referoinut opiskelijoihini Ojapellon ja Siltalan ajatuksia esimerkkeinä tärkeistä keskustelun avauksista, olen samaan hengenvetoon muistuttanut, että on myös olemassa vähemmän mustavalkoisia analyyssejä. Etenkin Tilastokeskuksen työolotutkimukset, työministeriön työolobarometrit ja Työterveyslaitoksen työ ja terveys Suomessa -haastattelututkimukset ovat tärkeitä muistutuksia siitä,

että työelämän viimeaikaisessa kehityksessä on niin ilon kuin surunkin aiheita.

Kysymys työelämän uhkien ja mahdollisuuksien tasapainoisesta huomioon ottamisesta ei ole turhanaikainen. Työelämää koskeva kirjoittelu rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kuten Tuomo Ala-soini on osuvasti todennut, ikävimmässä tulevaisuuden kuvassa työelämän huonontuminen diskursiivisena itsestäänselvytenä saattaa muodostua itse itsensä toteuttavaksi ennusteeksi.

Amerikan eilispäivän globaali tulevaisuus

ANU SUORANTA

Työelämän huononemisen kriitikko Juha Siltala on huomauttanut globaalikapitalismin mallimaana tunnetun Yhdysvaltojen työelämässä kajastelevan huomisen Suomen. Jos näin on, *Wal-Mart*-kirjan lukemisen jälkeen pelottaa. Pelottaa sekä palkansaajana että erityisesti palkansaajanaisena.

Wal-Mart ei ole markkinavoimien viettävänä, vaan on itse markkinavoima, kirjoittaa suomenkielisen Wal-Mart-teoksen toimittaja Tapio Bergholm esipuheessaan. Alkuperäisteoksesta *Wal-Mart. The Face of Twenty-First Century Capitalism* on suomenkieliseen teokseen valikoitunut kahdeksan artikkelia, joissa tarkastellaan yhtiön työoloja, tuotantoketjuja, logistiikkaa ja vaikutuksia maailmantalouteen.

Teoksen yhtenä tärkeänä asiona on luodata Amerikan hal-

pakaupan työvoimapolitiikan historiaa, sillä ei edes Wal-Mart ole noussut tyhjistä yhtiöiden vallan edelläkävijäksi. Myös aikaan ennen Wal-Martia mahtuu ihmisten kohtelua vaihtuvana halpatyövoimana, jota on hallittu kurin ja pelon ilmapiirillä. Paradoksaalisesti 1960-luvun amerikkalaisten yhtiöiden opit muistuttavat monilta osin DDR:n turvallisuuspoliisin Stasin keinovalikoimaa. Vai mitä pitäisi ajatella kaupan työntekijöille tehdyistä valheenpaljastuskokeista, joissa työntekijöitä pakotetaan ilmiantamaan toisiaan siitä, leimaavatko he kellokortinsa oikein? Tie tuttujen paikalliskauppiaiden asiakkaista megamarkettien anonyymeiksi kuluttajiksi on merkinnyt muutoksia ennen muuta kaupan myyjien puolella. Aikaulottuvuudella Wal-Martin harjoittama työvoimapolitiikka ei olekaan

Wal-Mart
Globalisaation kova ydin
Toim. Nelson Lichtenstein
Suomenkielisen käännöksen toim. Tapio Bergholm
Helsinki: Työväen Sivistysliitto, 2006
207 s.

poikkeus vaan säännön huipentuma, kiteyttää Thomas Jessen Adams.

Wal-Mart on 2000-luvun halpakaupparyitys, joka on liikevaihdoltaan maailman suurin yhtiö. Mikäli Wal-Mart olisi itsenäinen tasavalta, se olisi Kiinan kuudenneksi suurin vientimarkkina-alue. Yhtiö työllistää 1,6 miljoonaa kaupan alan työntekijää, joista kaksi kolmesta on naisia. Onneksi Wal-Mart ei ole itsenäinen tasavalta, sillä kyseinen valtio muistuttaisi systemaattisesti naisia alistanutta